

Аннотация.

Гиржева О.Н., Бірченко Н.А. Место и роль бухгалтерского учета в системе экономической безопасности предприятия.

В данной статье рассматривается роль бухгалтерского учета в обеспечении экономической безопасности предприятия. Определяются цели, функции и задачи данных категорий в аспекте обеспечения экономической безопасности предприятия. Указано, что обеспечение мероприятий по рациональной организации учета и защиты учетной информации является составным элементом экономической безопасности предприятия.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, экономическая безопасность, национальная экономика, учетно-информационные системы.

Abstract.

Hirzheva O.M., Birchenko N.O. The place and role of accounting in the system of economic security of the enterprise.

This article discusses the role of accounting in providing economic security. Defined objectives, functions and tasks of these categories in terms of providing economic security. Indicated that measures to ensure the rational organization of accounting and accounting information protection is an integral part of economic security.

Key words: accounting, economic security, national economy, accounting information system.

УДК 347.1

АНАЛІЗ СТАНУ ЕЛЕКТРОННОЇ ДЕМОКРАТІЇ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ДОСТУПУ ДО ПУБЛІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

**ДУДНИК О.В., К.Е.Н., СТ. ВИКЛАДАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах інформація у будь-якому вигляді є одним з головних ресурсів цивілізації і отримує статус домінанти в економічному житті. Інформація, що становить суспільний інтерес - категорія, що є предметом осмислення майже кожного сучасного дослідження, пов'язаного з питаннями свободи слова чи доступом до інформації. Природою такої зацікавленості є набутий практичний попит, оскільки визнання певної інформації суспільно значимою забезпечує звільнення від відповідальності за розголошення інформації, що має статус інформації з обмеженим доступом. Крім того, від організації

якісного та ефективного доступу до публічної інформації залежить довіра громадян до органів влади.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Правове забезпечення права на доступ до публічної інформації є однією з найважливіших гарантій становлення будь-якого демократичного суспільства. Ще з 1766 року Закон Швеції про свободу преси визначив принцип, згідно з яким урядові документи мають бути відкритими для суспільства, а також надав громадянам право звертатися із запитом до урядових органів щодо надання документів. У цілому досвід інших країн, які прийняли закони про доступ до публічної інформації, свідчить про позитивний вплив таких законодавчих змін на реалізацію громадянами інших основоположних прав, підвищення ефективності діяльності органів влади, а також зменшення ризиків корупції [7].

Вагомий внесок у розвиток загальних положень доступу до публічної інформації здійснили наступні науковці: В.В. Андрусів, С.П. Головатий, Р.Б. Головенко, Є.Ю. Захаров, Т.С. Ківалова, Б.А. Кормич, Т.А. Костецька, О.О. Кулінич, М.В. Лаціба, А.І. Марущак, О.В. Нестеренко, І.І. Нікітчук, В.П. Палюк, В.В. Речицький, І.Є. Розкладай, О.Г. Солонтай, Р.О. Стефанчук, В.В. Таран, О.С. Хмара, Т.С. Шевченко, В. Яворський, Т.Г. Яцьків та інші.

Правовий режим права доступу до публічної інформації має низку особливостей, які дають підстави для їх більш досконалого дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження аналізу стану електронної демократії через призму доступу до публічної інформації з системним підходом до розкриття особливостей отримання даної інформації.

Виклад основного матеріалу досліджень. Об'єктом інформаційних відносин є, звичайно, інформація, яку нова редакція Закону «Про інформацію» визначає як «будь-які відомості та/або дані, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді» [5].

Інформацію як наукову категорію доцільно розглядати у широкому та вузькому розумінні. У широкому розумінні об'єктивною інформацією вважають множинність імовірних станів систем і процесів живої на неживої природи. Множинність або різноманітність властива фізичним об'єктам незалежно від наявних знань про них. У вузькому розумінні суб'єктивна інформація сприймається нами як знання або відомості про довкілля та різноманітність навколишніх процесів і явищ. Однак суб'єктивність цих відомостей змушує розуміти

під інформацією лише ті знання, які зменшують неосвіченість, неповноту попередніх знань відносно певного об'єкта. Наведені нижче визначення характеризують інформацію як прикладне явище, оскільки:

- інформація – повідомлення, що містить в собі дещо нове та зменшує невизначеність;
- інформація – це відчужене від створювача знання, що відображає дійсність у свідомості людини;
- інформація має бути виражена у вигляді сукупності знаків та символів;
- повідомлення має бути розміщено на матеріальному носії для можливості передавання інформації на відстань;
- повідомлення доступне для відтворення без участі автора та передається каналами суспільної комунікації.

Не менш важливим є поняття інформаційної інфраструктури, яка розглядається як комплекс документованих інформаційних ресурсів, технологій, технічних засобів, структурних підрозділів та працівників відповідної кваліфікації, покликаних забезпечити інформаційну діяльність організації.

Інформація достовірна, в тому випадку, якщо вона відповідає дійсності та не викривлює її. Інформація адекватна, якщо отримані знання ми можемо відтворити в образі об'єкта або в процесі який більш відповідає оригіналу. Інформація вважається повною, коли повідомлення є достатнім для прийняття рішення. Інформація є ясною і зрозумілою, якщо споживач може достатньо легко прочитати повідомлення. Інформація є актуальною, коли вона надана своєчасно та містить відомості, необхідні для прийняття рішення у даний момент часу.

Спираючись на визначення інформації, можна розглядати суб'єкт господарювання як складну інформаційну систему, що у широкому розумінні утворена інформаційними ресурсами та процесами, незалежно від того, в якій формі вони представлені.

Насправді, для прийняття будь-якого управлінського рішення необхідна одночасно інформація всіх функціональних підрозділів та напрямів, тематично впорядкована та узгоджена у часі. Відповідно до цього умовними є також вирішення інформаційних ресурсів та інформаційних результатів, оскільки таке протиставлення є наслідком надходження інформації з різних джерел: внутрішніх або зовнішніх

Інформаційні ресурси та результати є неодмінною умовою функціонування будь якого суб'єкта господарювання. Ефективність

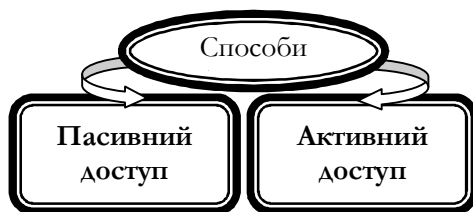
розвитку та адаптивного реагування до змін в середовищі в цілому залежить від ступеня задоволення інформаційних потреб користувачів, що, в свою чергу, визначається раціональністю організації системи інформаційного забезпечення. Існують дві основні форми організації інформаційного забезпечення, обробки інформації — централізована та частково або повністю децентралізована.

Розвиток системи інформаційного забезпечення діяльності відбувається під впливом об'єктивної еволюції інформаційних технологій та галузей, що задіяні у виробництві програмних продуктів. Під інформаційними технологіями розуміють сукупність методів і засобів збирання, нагромадження, обробки, пошуку, зберігання та транспортації інформації. Сучасний рівень науково-технічного розвитку суспільства зумовлює створення інформаційних технологій із застосуванням засобів обчислювальної техніки, поширення інформації через систему Internet. Це створює умови до розвитку «електронної демократії», яку розглядають у вузькому та широкому розумінні. Говорячи про е-демократію у вузькому розумінні, мають на увазі застосування інформаційних технологій для забезпечення (електронного супроводу) прав громадян. У цьому разі змінюється лише технологічний бік подання заяв, звернень, запитів до отримання публічної інформації громадянами. Тобто, використовуючи своє законне право на отримання певної довідки, громадянин може звернутися до інстанції письмово, а може, наприклад, користуючись електронною поштою. Саме в цьому розрізі ми й розглядатимемо електронну демократію.

Е-демократія у широкому розумінні передбачає залучення громади за допомогою сучасних інформаційних технологій до вирішення різноманітних суспільно-політичних завдань. Прикладом може бути інтерактивна участь жителів у засіданні місцевої ради. Під час транслявання засідання в Інтернеті кожен зацікавлений може висловити своє ставлення до рішень ради, виступів депутатів, і відтак — вплинути на позицію органу влади.

Відповідно до міжнародних стандартів, що регламентують порядок доступу до публічної інформації, до такої інформації віднесено інформацію, яка вільно збирається, отримується, зберігається, використовується та поширюється. Обмеження права для збирання, одержання, зберігання, використання та поширення публічної інформації зумовлюються лише умовами зберігання, специфікою цінностей та особливими умовами їх схоронності, що визначаються Законами.

Правове визначення поняття «публічна інформація» міститься у статті 1 Закону «Про доступ до публічної інформації», згідно з яким публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом. Слід зауважити, що інформація вважається публічною у зв'язку з тим, що вона створюється, збирається, обробляється та зберігається за рахунок бюджетних коштів, призначених на забезпечення діяльності відповідного органу влади [4].

Рис. 1. Способи забезпечення доступу до інформації [3]

Право на доступ до інформації є конституційним правом людини, яке передбачене і гарантоване статтею 34 Конституції України [6], а саме, право кожного на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань; право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб на свій вибір.

Запит на інформацію може бути індивідуальним або колективним та може бути поданий в усній, письмовій чи іншій формі (поштою, факсом, телефоном, електронною поштою) на вибір запитувача.

Запит на інформацію – це прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні (стаття 19 Закону України «Про доступ до публічної інформації»), крім відносин щодо отримання інформації суб'єктами владних повноважень при здійсненні ними своїх функцій.

Під зверненням громадян слід розуміти викладені у письмовій або усній формі пропозиції (зауваження), заяви (клопотання) і скарги (стаття 3 Закону України «Про звернення громадян»). А саме, за допомогою пропозицій громадяни можуть реалізовувати не тільки

право на звернення до органів державної влади та місцевого самоврядування, передбачене статтею 40 Конституції України, але й право брати участь в управлінні державними справами (стаття 38 Конституції). З заявами звертаються щодо реалізації своїх соціально-економічних, політичних та особистих прав і законних інтересів та скаргою про їх порушення.

Запит на інформацію відрізняється від звернення громадян, у першу чергу, своїм змістом: запит – прохання надати інформацію, звернення – прохання вчинити певні дії, викладені у пропозиціях, заявах чи скаргах. Основною відмінністю, що має практичне значення, є строк надання відповіді: на запити – 5 робочих днів, на звернення – 30 календарних днів.

Метою спрощення процедури оформлення письмових запитів на інформацію особа може подавати запит шляхом заповнення відповідних форм запитів на інформацію, які можна отримати в розпорядника інформації та на офіційному веб-сайті відповідного розпорядника.

При всіх позитивних аспектах чинного законодавства про отримання публічної інформації через електронну систему, все ж таки є ряд недоліків. Так, у частині 2 статті 17 Закону України «Про доступ до публічної інформації» визначено, що громадський контроль за забезпеченням розпорядниками інформації доступу до публічної інформації здійснюється громадськими організаціями та громадянами особисто шляхом проведення відповідних громадських слухань, громадської експертизи тощо. Але, не встановлено механізм реалізації цієї функції. У нашій державі зареєстровано понад 1 тис. об'єднань громадян. Така їх кількість призводить до відсутності координації їхньої діяльності, а тому вони не можуть здійснювати громадський контроль зазначений у статті 17. З метою виправлення ситуації у згаданому Законі України доцільно передбачити створення Всеукраїнського громадського комітету, який матиме статус спілки об'єднань громадян та відповідатиме за здійснення громадського контролю у сфері доступу до публічної інформації [3].

Рішення щодо надання інформації приймається суб'єктивно державним службовцем, що в разі відмови на запит, збільшує час отримання бажаної інформації. Тож, у кожному конкретному випадку при вирішенні питання щодо віднесення публічної інформації до службової чи таємної інформації обов'язково повинно бути обґрунтування:

1) якому саме з інтересів загрожує надання розголошення інформації (наприклад національній безпеці, територіальній

цілісності тощо);

2) у чому саме буде полягати шкода в разі розголошення цієї інформації;

3) пояснити, чому шкода від оприлюднення такої інформації переважає суспільний інтерес в її отриманні.

Не менш важливою перешкодою є те, що органи місцевого самоврядування формально не покриті механізмами доступу до інформації, і проблемно до них подавати інформаційні запити, але оскільки вони по суті зрівняні з органами влади, то мають також відповідати принципу відкритості. Більше того, органи місцевого самоврядування є своєрідним передовим фронтом відкритості, показником співпраці влади та населення.

Висновок. В розвитку електронної демократії в цілому та доступу населення до публічної інформації зокрема необхідно враховувати можливі виклики в майбутньому, що можуть стати суттєвою перешкодою для реалізації форм електронної демократії. З однієї сторони це соціально-економічні проблеми, а з іншої - загальний рівень розвитку інформаційного суспільства в Україні, який не забезпечує рівного доступу громадян до отримання інформації, доступності для громадян різних форм електронної демократії. Гострою проблемою розвитку електронної демократії в Україні залишається помітна міжрегіональна «цифрова нерівність», відсутність дієвих кроків з її подолання.

Все це створює необхідність розробки системи адаптації, яка б сприяла подолання організаційних та культурних бар'єрів пов'язаних із запровадженням електронних методів роботи. Це може бути досягнуто через залучення стейкхолдерів, з числа державних службовців, представників бізнесу, громадських організацій, яких попередньо слід ознайомити з новими процесами і технологіями в публічному адмініструванні та підтримці електронної демократії.

Підводячи підсумок, варто зазначити, що в державному секторі вже широкого розповсюдження набувають електронні бази даних, надається можливість співпрацювати з органами державної влади дистанційно через систему Internet. Кожен користувач інформації при обґрунтованому запиті може отримати необхідну інформацію, що відповідає критеріям публічності згідно законодавству. Та все ж таки, сучасне українське законодавство у сфері доступу до публічної інформації потребує значного удосконалення у відповідності із вимогами часу, розвитком новітніх технологій та принципами електронної демократії.

Література.

1. Opinion on Constitution of Ukraine adopted by the Commission at its 30th Plenary Meeting.

2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. – К.; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2002. – 1440 с.

3. Доступ до публічної інформації: найчастіші запитання та відповіді / За заг. ред. В. Андрусіва, Д. Котляра; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К. : Агентство «Україна», 2012. – 64 с.

4. Закон України «Про доступ до публічної інформації» [електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>.

5. Закон України «Про інформацію» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657>.

6. Конституція України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%EA/96-%E2%F0>

7. Методичні рекомендації щодо практичного впровадження Закону України «Про доступ до публічної інформації» / [М.В. Лациба, О.С. Хмара, В.В. Андрусів та ін.]; Укр. незалеж. центр політ. дослідж. – К. : Агентство «Україна», 2011. – 144 с.

8. Павлютенко Н.Ю. Электронная Европа и электронное правительство США [Електронний ресурс] / Н.Ю. Павлютенко // Режим доступу: <http://ava.md/040-elektronnayamoldova/03814-elektronnaya-evropa-i-elektronnoe-pravitelstvo-ssha.html>.

9. Паліюк В.П. Право на доступ до публічної інформації як складова особистих немайнових прав фізичної особи / В.П. Паліюк // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – Серія право. – 2013. – № 22. – Частина I. – Том 1. – С. 188-194.

10. Семенов А.В. Електронна демократія – стандарт відкритих засад управління / А.В. Семенов // Новітні тенденції розвитку демократичного врядування: світовий та український досвід: Матеріали наук.-практ. конф. за міжнар. участю, Київ, 30 трав. 2008 р.: у 3 т. / За заг. ред. О.Ю. Оболенського, С.В. Сьоміна. – К. : НАДУ, 2008. – Т. 2. – С. 351-352.

References.

1. Opinion on Constitution of Ukraine adopted by the Commission at its 30th Plenary Meeting.

2. Busel V.T. (Ed.). (2002). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi mowy* [Great dictionary of modern Ukrainian]. Irpin: VTF «Perun», p. 1440 [in Ukrainian].

3. Andrusiva V., and Kotliara D. (Eds.). (2012). *Dostup do publichnoi informatsii: naichastishi zapytannia ta vidpovidi* [Access to public information: frequently asked questions]. Kyiv: Ahentstvo «Ukraina», p. 64 [in Ukrainian].

4. Zakon Ukrainy «Pro dostup do publichnoi informatsii» [The law of Ukraine «On access to public information»]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2939-17> [in Ukrainian].

5. Zakon Ukrainy «Pro informatsiiu» [The law of Ukraine «On access to public information»]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2657> [in Ukrainian].

6. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%EA/96-%E2%F0> [in Ukrainian].

7. Latsyba M.V., Khmara O.S., and Andrusiv V.V. et al. (2011). *Metodychni rekomendatsii shchodo praktychnoho vprovadzhenia Zakonu Ukrainy «Pro dostup do publichnoi informatsii»* [Guidelines for the practical implementation of the law of Ukraine «On access to public information»]. Kyiv: Ahentstvo «Ukraina», p. 144 [in Ukrainian].

8. Pavljutenko N.Ju. (n.d.). Jelektronnaja Evropa i jelektronnoe pravitel'stvo SSHA [EEurope and electronic US government]. *ava.md* Retrieved from <http://ava.md/040-elektronnayamoldova/03814-elektronnaya-evropa-i-elektronnoe-pravitelstvo-ssha.html> [in Russian].

9. Paliuk V.P. (2013). Pravo na dostup do publichnoi informatsii yak skladova osobystykh nemainovykh prav fizychnoi osoby [The right of access to public information as part of the moral rights of an individual]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu – Scientific Herald of Uzhhorod national University*, No 22, Part 1, Vol. 1, pp. 188-194 [in Ukrainian].

10. Semenov A.V. (2008). Elektronna demokratiia – standart vidkrytykh zasad upravlinniab [E-democracy – the standard of open governance principles]. The latest trends in democratic governance: international and Ukrainian experience: *Materialy nauk.-prakt. konf. za mizhnar. uchastiu, Kyiv (30 travnia 2008 r.) – Materials Sciences.-pract. Conf. for Intern. participation, Kiev (May 30, 2008)*. O.Iu. Obolenskiy, S.V. Somina (Eds.). (Vols 1-3). (pp. 351-352). Kyiv: NADU, Vol. 2 [in Ukrainian].

Анотація.

Дудник О.В. Аналіз стану електронної демократії через призму доступу до публічної інформації.

В статті розглянуто економічну природу інформацію та її значення в сучасному економічному просторі національної економіки. Визначено ступінь взаємозв'язку між електронною демократією та публічною інформацією в державному секторі. Розкрито основні положення отримання суб'єктами публічної інформації згідно чинного законодавства України. Встановлено, що сучасне українське законодавство у сфері доступу до публічної інформації знаходиться на етапі розвитку та потребує значного удосконалення у відповідності із вимогами часу, розвитком новітніх технологій та принципами електронної демократії.

Ключові слова: інформація, електронна демократія, інформаційний запит, публічна інформація

Аннотация.

Дудник А.В. Анализ состояния электронной демократии через призму доступа к публичной информации.

В статье рассмотрена экономическая природа информации и ее значение в современном экономическом пространстве национальной экономики. Определена степень взаимосвязи между электронной демократией и публичной информацией в государственном секторе. Раскрыты основные положения получения субъектами публичной информации согласно действующему законодательству Украины. Установлено, что современное украинское законодательство в сфере доступа к публичной информации находится на этапе развития и требует значительного усовершенствования в соответствии с изменениями условий функционирования, развитием новейших технологий и принципам электронной демократии.

Ключевые слова: информация, электронная демократия, информационный запрос, публичная информация

Abstract.

Dudnyk O.V. The analysis of a condition of electronic democracy through a prism of access to public information.

In article it is considered economic the nature of information and its value in modern economic space of national economy. Interrelation degree between electronic democracy and public information in a public sector is determined. Basic provisions of receipt of public information by subjects according to the current legislation of Ukraine are opened. It is established that the modern Ukrainian legislation is in the sphere of access to public information at a stage of development and requires considerable enhancement according to changes of operating conditions, development of the latest technologies and to the principles of electronic democracy.

Keywords: information, electronic democracy, query, public information.